

996

ALEXANDRU
Petöfi
DE IOSIF POPOVICI
PROFESOR UNIVERSITAR

821.5M.141.09

PJ

E1/P55

ALEXANDRU

Dețoși

DE IOSIF POPOVICI
PROFESOR UNIVERSITAR

923945W

EDITURA
MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

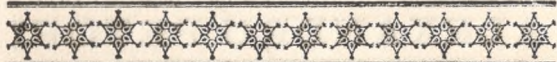
ALEXANDRU PETÖFI

ALEXANDRU PETÖFI

POPORUL maghiar serbează în toate părțile centenarul nașterii poetului Alexandru Petöfi. Ungurii noștri din Ardeal, din a doua patrie a lui Petöfi, și-au ales ziua de 31 Iulie a. c., pentru serbare. Petöfi a avut într'adevăr două patrii, una unde s'a născut, Ungaria, și a doua, Ardealul, unde și-a găsit idealul și și-a sfârșit vieța.

Alexandru Petöfi s'a născut în Kiskörös în noaptea de 31 Decembrie 1822 spre 1 Ianuarie 1823, într'o căsuță acoperită cu paie, din părinții Ștefan Petrovits și Maria Hruz, slavă de origină. Dela tatăl său a moștenit mândria și încăpățânarea slavă, iar dela mamă-sa, a cărei descriere o găsim în «Biblioteca Petöfi» vol. III. pag. 15, «o femeie bună,

binecuvântată și harnică, cu păr bogat și negru ca cărbunele, cu fața lungăreață, trasă și palidă, cu statura slabă», vedem întreaga făptură a poetului «cu fața palidă nervoasă», cum scrie Beöthy în Ist. lit. ung., ed. ilustrată, cu suflul lui care «citează nouri de flăcări înaintea ochilor lui plini de sânge» după cum ne spune chiar însuș poetul în scrisoarea sa către Ioan Arany. Despre acești «ochi închiși și visători» ne povestește și Iulia Szendrey, idealul și soția lui Petöfi.

Petöfi e fiul poporului și lira lui a fost la început ecoul cântecelor populare, pe care le-a învățat pe pusta ungurească, prin cârciumile pusteii și dela cătane. Influența cântecelor populare se vede începând din 1841 și se termină

la 1847. Ea se observă splendid în 41 de poezii de-ale lui Petöfi. Lumea poetului începe unde se termină lumea făcută de D-zeu și atotputernicia lui zidește acolo altă lume nouă, după cum ne spune Petöfi:

*«S ott, hol már megszünik
Az Isten világa,
Uj világot alkot
Mindenhatósága».* *)

Vorba lui Petöfi e vorba despre care zice Goethe: «Das Vortreffliche ist unergründlich, man mag damit anfangen, was man will».

Lozinca vieții marelui poet se compune din 13 cuvinte, alcătuite din 90 sunete (36 vocale + 54 consoane), înși-

*) Și acolo unde încetează lumea lui D-zeu, atotputernicia lui (a poetului) creează o lume nouă.

rate după logica misterului vieții lui:

«Szabadság, szerelem!

E kettő kell nekem.

Szerelmemért feláldozom

Az életet,

Szabadságért feláldozom

Szerelmemet». *)

Va să zică are nevoie de libertate și dragoste, pentru dragoste își jertfește viața, iar pentru libertate dragostea. Adevărul acesta trist, profetia aceasta sinistră, s'a împlinit pe câmpul de luptă dela Sighișoara în 31 Iulie 1849, când s'a pierdut urma poetului.

Versurile acestea frumoase au fost scrise de Petöfi la 1 Ianuarie 1847,

*) Libertate, iubire! Acestea două îmi trebuiesc mie. Pentru iubire îmi jertfesc viața, pentru libertate îmi jertfesc iubirea.

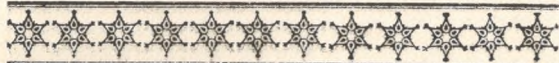

când poetul își serbă a 24-a zi a nașterii și după ce cunoscuse idealul său, pe Iulia frumoasă.

Libertatea și dragostea sunt cântate neconținut de Petöfi. Un adânc cunoscător al poetului a numărat aceste cuvinte și a constatat că *dragostea* se întâlnește în poeziile lui Petöfi de 172 ori, iar cuvântul *libertate* de 151 ori și cuvântul *liber* de 45 ori, laolaltă de 196 ori...

Petöfi e republican, democrat, radical, e dușmanul regalismului și a domniei de clasă. Republica e copilul libertății. Ideile acestea le găsim în scrisoarea lui Petöfi către Ioan Arany din 4 Februarie 1847:

«În zadar, — scrie poetul — tot poezia populară e adevărata poezie. Să ne

trudim s'o ducem la stăpânire! Dacă va domina poporul în poezie, nu va fi departe timpul, când va domina și'n politică, și aceasta e datoria secolului; eluptarea acestui lucru, e scopul fiecărui suflet nobil, care s'a saturat văzând cum se martirizează milioane, ca să poată trândăvi și gustă plăceri câteva mii. Sus poporul, jos aristocrația!»

Tot aceste idei le găsim și'n vorbirea sa către alegători, pe care a ținut-o la 15 Iunie 1848, când și-a pus candidatura pentru Cameră: «M'am folosit de ocazie, zice poetul, ca, după cum am reprezentat până acum poporul în literatură, să-l reprezint și în Cameră, căci cine-i cunoaște mai bine, decât mine, nevoile? Cine-i va apăra mai în-suflețit, decât mine, drepturile? Doar

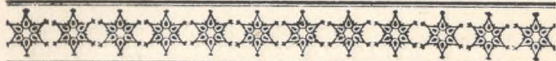

poporul e religia mea, e D-zeul meu!»
Sau mai departe: «Poporul e sfânt în-
naintea mea, cu atât e mai sfânt, cu
cât e slab, ca și femeia, ca și copilul.
Lăudat să fie numele lui acum și'n
vecii vecilor!»

Dintre contemporanii lui Petöfi, a
fost singur baronul Iosif Eötvös, care
l-a înțeles și care scrie că «princesa cu
cisme roșii a lui Petöfi s'a prefăcut
în filozof» și observă cu umor că: «te
poți aștepta la ori și ce dela o nevăstuță
maghiară!»

Poporul acesta se reflectează și'n poe-
zia «Apostolul» prin Sylvester cel înșe-
lat. Petöfi nu l-a putut uită niciodată.
Cf. Jurnalul său din 13 Ianuarie 1849:

«Așa cred, am dreptul cu oarecare
conștiință să privesc asupra carierei mele

(nu spun nici o pretenție, ci fapte),
căci cântecele mele au format cea din-
tâi lecție de libertate poporului maghiar;
înainte de apariția mea nici n'a auzit
de această idee, pentru care se luptă».

Cultul acesta l-a câștigat din studiul
revoluției franceze. Cetim în jurnalul
său din 17 Martie 1848:

«Istoria revoluției franceze e de ani
de zile aproape exclusivă mea lectură,
e rugăciunea mea de dimineață și de
seară, e pâinea mea de toate zilele, e
evanghelia nouă a lumii, în care mân-
tuitorul al doilea al omenirii, libertatea,
își propovăduiește cuvântul. Am săpat
în sufletul meu tot cuvântul ei, toată
litera ei și acolo literele au prins viață
și au înviat, și locul lor a devenit în-
gust, s'au turburat și s'au înverșunat».

Petöfi și-a făcut școala la Rousseau, Camille Desmoulins, Robespierre, Marat și Saint-Just; de aici și-a cules însuflețirea fără margini pentru libertate. Spiritul acestora i-a condensat vorba și a făcut-o categorică și enunțativă. Sufletul lui slav, aprins și saturat de ideile franceze pentru libertate, a făcut din ea un mister, care i-a vrăjit și fermecat toată existența. Ideile lui sunt sădite în inima Ungurilor și glasul lui de profet le duce la vieată. Cornul lui de bătaie adună de pe câmpii oastea lui, muncitorii pământului, socialiștii agrari de mâine, țăranii de pe marea pustă ungurească și le pune în frunte de stegar, pe crâșmarul lor, pe bunul lor tată. Nicăiri în lume n'au putut găsi aceste idei un răsunset mai adânc,

decât în Ungaria feudală. Poezia lui Petöfi «Către magnați!» e similară proclamației lui Victor Considérant, în care democrația pacifică se agită.

În Ungaria găsim și azi o Constituție aristocrată în locul Constituției democratice. Strigătul poporului scris pe drapelul roșu socialist: «drepturi și pâine poporului» e un adevăr trist, în vreme ce instituțiile feudale se răsfată.

Revoluția ungară din 1848—1849, al cărui sfânt martir a fost Petöfi, în vreme ce marele demagog L. Kossuth, și acesta slovac de origină, a luat lumea în cap și a părăsit «patria iubită», a fost abia o mică rouă în marele foc al suferințelor poporului. Efectele ei tardive au fost: suspendarea biurocrației străine, dări și drepturi aproape egale

pentru cetățeni, egalitatea lor înaintea legilor, dreptul electoral activ și pasiv, asigurarea libertății personale și a averii.

Dar cu toate acestea numai poporul, sfântul lui Petöfi, lucrează, suferă și trăește în mizerie, până când feodalii și plutocrații adună truda săracilor și o risipesc în plăcerile și patimile lor «mobile». Barrierile feudale și clericale, pavăza plutocrației și a furtului de azi, trebuie sfărâmate, iar libertatea economică și spirituală trebuie întronată.

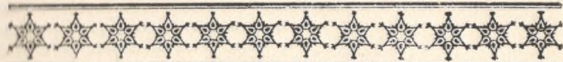
Petöfi a fost eroul libertății. Sufletul lui a fost cuibul sentimentelor democratice și republicane. El n'a cunoscut socialismul de azi, și cununile anuale dela 15 Martie, depuse la statuia lui din Budapesta, sunt numai niște semne de sinceră dragoste din partea socia-

liștilor pentru poetul lor adorat. Lupta ideală a lui Petöfi pentru libertate e identică cu emanciparea socială a muncitorilor, care formează baza eliberării lor din mizerie și din nedreptate.

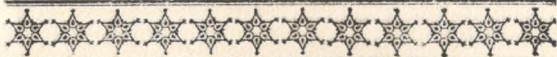
II

Afară de ziua nașterii și morții poetului, literatura mai cunoaște ziua de 8 Septembrie 1846, în care Petöfi a văzut pentru întâia oară mireasa visurilor lui poetice. Această mireasă se cheamă Iulia Szendrey, fiica lui Ignatie Szendrey, inspectorul moșiei lui Károlyi din Arded (Erdöd). Petöfi, care rătăciă prin Ardeal, petreceă de puțină vreme în Careii-Mari. În ziua pomenită se adunase lumea din județ la

balul funcționarilor aleși la restaurația județului. Intre această lume se găsiă și Iulia la familia *Térey* (nema-ghiarizat, Gavrilă *Flechl*) inspectorul moșiei lui *Károlyi* din Careii-Mari. Iulia, «cu făptura subțirică, cu forma ei rotundă, gingașă, cu ochii ei aprinși bărbătește, cu buzele închise cu mândrie, cu buclele ei negre tunse scurt și cu fața ei albă» (cf. Biblioteca Petöfi, vol. VII, pag. 17) a încremenit privirea poetului în dimineața zilei pomenite, în grădina lui *Térey*. Ochii negri ai fetei l-au pus în lanțuri și lira poetului cântă al doilea sentiment din misterul vieții lui, dragostea înfocată și plină de suferință a poetului.

Gura lumii crede, că fata ar fi fost captivată numai de numele și de gloria

poetului, care nu este altceva decât raza soarelui resfrântă prin lacrimile poetului și nu de dragostea nobilă a lui. Bănuiala aceasta e prea grosolană pentru acești doi amorezi înfocați, cari trec prin toate peripețiile dragostei.

*«Te tisztá szent vagy, oh leányka,
S az én szivemnek, hogyha volt is
[foltja,
Leégeté szerelmem lángja...»*)*

Iulia e pentru Petöfi o sfântă curată, și dacă inima lui ar fi avut vreo pată, această pată a fost arsă de flacăra dragostei sincere a poetului. Fata aceasta a fost un vis poetic, și nu dragoste pentru Petöfi, vis care l-a urmărit pe

*) Curată sfântă ești fetișo și dacă inima-mi va fi avut vreo pată, a ars'o flacăra iubirii mele.

toate căile, pe unde rătăciă. La finele
lunei Noemvrie 1846 poetul ajunge la
Pesta și umbra Iuliei îi apare în poe-
zia «Tremură tufa». Cea dintâiu scri-
soare a lui Petöfi către Iulia sosește
prin mijlocirea prietenului său, Sass,
funcționar la intendantura moșiei lui
Károlyi și cuprinde poezia cu înce-
putul:

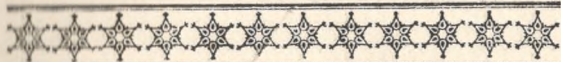
«Pe care am dorit s'o uit

Și dejă, am uitat-o...»

Poșta mergeă mai greu decât dorul
și poetul, dar nici Iulia nu preă înțele-
geă acest lucru, lasă că Sass a fost
prins cu o scrisoare de a lui Petöfi
de către tatăl Iuliei și eră cât pe-aci
să-și piardă slujba și corespondența
a fost interzisă. Intre aceste împrejurări
grele, dorul îi mistuiă pe amândoi și

dragostea creștea nebună. Dovadă poeziile lui Petöfi, dovadă jurnalul Iuliei, în care găsim toate vijeliile suferinței fetei, care a ajuns în conflict cu părinții ei din cauza lui Petöfi, care nu se putea înțelege deloc cu severul tată al Iuliei. Scrisoarea Iuliei către Maria Térey, fiica lui Ignat Térey din Careii-Mari, prietena ei intimă și mai târziu soția lui Pavel Gyulai, întemeietorul literaturii petöfiane, e o dovadă clasică despre dragostea nețărmurită a ei către poet. «Tu, scrie Iulia, care știi mai bine cât îl iubesc, îți poți închipui numai, că a-l vedeà ar fi pentru mine cea mai mare fericire. A-l vedeà pe el, care stăpânește tot cugetul, tot simțul izvorât din sufletul meu, pe el, dragul meu, pe el, cel mai scump din lume.

Dacă l-aș avea numai o oră scurtă, dacă i-aș vedeà chipul numai o minută, chipul în care D-zeu a creat tot farmecul meu, dacă l-aș vedeà, căci și vederea e o bucurie, aș adorà omul care mi-ar face acest bine». Ea nu poate crede că Maria, care i-a prezentat poetul, ar fi în stare să n'o asculte, când ea i-a adus idealul. Dar să vedem ce scrie mai departe Iulia în scrisoare:

«Dacă aș fi nefericită, scrie Iulia, ca soția lui Alexandru al meu, fapt ce depinde numai de el, voiu avea destulă putere să sufer totul, ce trimite cerul asupra mea, și-mi voiu eluță fericirea viitoare, dar dacă mă despărțesc de el și dacă nu pot nici să-l văd măcar, atunci e pierdut totul pentru mine».

Petofi din parte-i își calcă pe su-

flet și publică în revista «Életképek» No.... din 16 Ianuarie 1847 poezia interesantă:

*«Hogyha már nem szeretsz,
Az Isten áldjon meg,
De ha még szeretsz, úgy
Ezerszer áldjon meg».* *)

Poetul nu desperează, căci dragostea nu-l părăsește și caută din nou pe Iulia. Trecând prin toate frigurile dragostei, se hotărăște s'o ia de soție și spre acest scop a și început să adune banii. Prietenul său Rudolf Kubinyi i-a dat împrumut 400 florini de argint, dar banii i-a primit abia în Maiu.

Ajuns la Arded, se aliază cu Iulia în

*) Dacă nu mă mai iubești, D-zeu să te binecuvânteze, dar dacă mă mai iubești, de-o mie de ori să te binecuvânteze.

contra părinților ei și, după o luptă crâncenă, înving pe jumătate, căci inima de piatră a tatălui fetei nu s'a îmmuiat. Cununia lor s'a făcut la 8 Sept. 1847, la prima aniversare a cunoștințelor, în cea mai mare singurătate. Petöfi n'a avut la cununie nici un prieten, iar Iulia numai pe mamă-sa și o soră. După cununie, pleacă fără binecuvântare părintească la Coltău (Koltó), unde ajung a doua zi. Prima noapte au petrecut-o tinerii însurăței într'un birt în Baia-Mare. «Nu în zadar, zice cu umor poetul, sunt poetul crâșmelor». În Coltău a tras la castelul lui Teleky, prieten de al lui Petöfi. Aici și-a petrecut luna de miere. În Coltău a scris poetul mai multe poezii lirice, între care cea mai frumoasă e

«La sfârșitul lui Septemvrie». Mărgăritarul acesta poate fi înșirat cu drept cuvânt între cele veritabile ale lirei mondiale. În această poezie se răscolește sufletul slav al poetului, însurat de trei săptămâni și tâlmăcește într'o ungurească neîntrecută dragostea lui care n'are capăt nici dincolo de mormânt. «Și dacă va fi să mor, îi zice poetul, Iuliei, pune steag zăbranicul tău de doliu la crucea mea, ca să-l pot duce în puterea nopții în mormânt, să-mi leg inima sângerândă, fiindcă eu te iubesc și dincolo de mormânt». Idee admirabilă, exprimată într'o formă ireproșabilă.

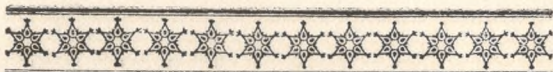
Vieața lor conjugală e atât de frumoasă, e atât de idealistă, e plină de jertfă. Petöfi nu-și părăsește soția ca

Byron, nu o silește la sinucidere ca Shelley, nu se însoară sălbatec ca și Goethe, el ia pe Iulia țărănește, o fură — aproape — dela părinții ei, cari nu puteau înțelege inima poetului.

Căsătoria lor a fost fericită, fiindcă Iulia l-a înțeles, s'a însuflețit cu el și a suferit cu el împreună, și a împărțit cu el bucuria și durerea. La Pesta trăiau cu Moriș Jokai într'o locuință cu trei camere, una antreu, iar celelalte două împărțite între Petöfi cu Iulia și Jokai. Nu puteau cheltui pe lună mai mult de 30 florini, fiindcă nu aveau mai mult. Traiul lor erà foarte modest, luau prânzul împreună cu Jokai, iar seara numai ceai cu alte nimicuri.

Patria și națiunea maghiară le-a fost

idealul și ce făcea Petöfi între bărbați, făcea Iulia între femei. Puterea ei asupra poetului era foarte mare, căci dorința ei și voința ei, după cum ne-o spune poetul, erau și ale lui și ea, femeia, sta lângă gândurile poetului întocmai ca un drapel ridicat înaintea oastei.

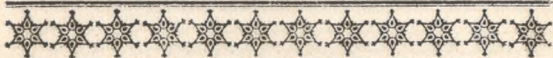
Revoluția ungurească nu se terminase, puterile lor se sleiseră, iar armata începuse a se demoraliza, când generalul Bem îl chiamă s'o trezească la datorie și s'o însuflețească, căci glasul poetului era scânteie și aprindea totul. Iulia, steagul gândurilor lui, îl mână la datorie și eroul nu se mai întoarce de pe câmpia dela Feriház de lângă Sighișoara. Ea suferă un an, e cu copil mic la țâță și nimeni n'o ajută. La

urmă se mărită după Arpad Horváth, (prof. univ.) apoi moare la 8 Sept. 1868. Astfel se stinge și Iulia, ecoul lirei poetului Petöfi.

* * *

Am scris aceste șire asupra celui mai mare poet liric al literaturii maghiare, ca să se audă și glasul nostru, fiindcă și noi apreciem acest geniu neîntrecut al poeziei, care a intrat în literatura mondială încă în viață. Sărbătorirea lui nu se face, nu se poate face printr'o adunare politică împreună cu imnuri naționale, reprezentând alte valori decât acele care izvorau din cântecele lui. Poporul maghiar poate fi mândru că i-a hărăzit soarta un poet de valoarea lui Petöfi, iar literatura

maghiară a câștigat prin el un geniu nepieritor. Străin de unguri ca origină, mister ca vieață, va luci în Panteonul literaturii lor ca o stea călăuzitoare tuturor inimilor care bat pentru dragoste și pentru libertatea celor trudiți.

«Eleted, halálod,
Egy gyönyörű nóta,
Mintha csak a jó Istennek
Te diktáltad volna». *)

Vieața și moartea lui Petöfi a fost, după cum zice Szabolcska, alt poet liric de azi al ungarilor cu nume slovăcesc, a fost un cântec frumos, dictat de poet lui D-zeu. Și acest cântec va răsună cât timp va există literatura

*) Vieața ta și moartea ta e o melodie admirabilă, ca și când tu însuți i-ai fi dictat-o lui D-zeu.

maghiară și literaturile în care au fost traduse poeziile lui Petöfi.

Ungurii au creat un adevărat cult pentru Petöfi, care se cultivă în Muzeul lui Petöfi prin Biblioteca Petöfi, în care se adună și se tipăresc toate urmele și notițele din viața marelui poet. Și n'au făcut rău, că au făcut acest lucru, fiindcă n'au făcut mai mult, decât au arătat un mic semn de recunoștință pentru profetul și eroul libertății lor naționale, a cărui memorie se cade să fie pomenită în vecii vecilor.

Cluj, la 27 Iulie 1922.

27

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

ACADEMIA R. P. R.
FILIALA CLUJ
BIBLIOTECA
Nr. 1362 195 6

maghiară și înscrise în cartea sa
traduse poezile lui Petőfi.

Unuși au creat un abecedar care
pentru Petőfi, care se găsea în Mu-
zeul lui Petőfi prin Biblioteca Petőfi,
în care se adună și se tipăresc toate
maghiară și românele din veșta noastră
poet. Și n-a făcut rău, că au făcut
acest lucru, fiindcă n-au făcut rău
decât au arătat un mod simplu de re-
cunoaștere pentru românii și erau li-
berarii naționali, a cărui memorie
se vede și în poezia în care scrie:

1362

TIPARUL
CULTURĂ
NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI
1923